

Одеський державний університет імені І.І. Мечникова

На правах рукопису

ДОМБРОВАН Тетяна Іванівна

**ПРОБЛЕМА ГРАМАТИЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ДІЄСЛІВ
У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Спеціальність 10.02.04 - германські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Одеса - 1996

Дисертація є рукопис

Ав. 35.872

Робота виконана в Одеському державному університеті
ім.І.І.Мечникова.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Корсаков Андрій Костянтинівич

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Колегаєва Ірина Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент
Сазикіна Тетяна Павлівна

Провідна установа: Південноукраїнський державний
університет ім.К.Д.Ушинського

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00751576 (V)

захист відбудеться 22 листопада 1996 року о 13 годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр К.05.01.12,
в Одеському державному університеті (270058, м.Одеса, Французький
бульвар, 24/26, ауд.130).

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці
Одеського державного університету.

Автореферат розісланий "18" жовтня 1996 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Тхор Н.М.

Реферована робота присвячена дослідженню граматичних класифікацій дієслова в сучасній англійській мові.

Вибір теми пояснюється величезною роллю, яку відіграє дієслово в системі будь-якої мови і, зокрема, англійської мови, а також наявністю аж до нашого часу різних, нерідко діаметрально протилежних точок зору на проблему класифікацій дієслова, і, нарешті, тим, що дослідження мовних явищ у англістиці, як правило, не базується на строго науковому, методологічно обґрунтованому методі аналізу.

Актуальність дослідження. Класифікація дієслів -- одна з центральних проблем граматики, особливо важливих для мов, в основному, аналітичних, якою є англійська. Ця проблема завжди становила інтерес для лінгвістів. Значна дослідницька робота ведеться в цій галузі і в останній час. І все ж, багато питань залишаються і досі не вирішеними. Так, неоднозначно трактується у англістиці питання про категорії перехідності/неперехідності дієслова. Цілий ряд протиріч пов'язано і з поняттям граничності/неграничності дієслова в англійській мові. Неоднозначно і суперечливо вирішується питання про поділ дієслів англійської мови на динамічні і статичні.

За цих умов спроба внести певну ясність у проблему класифікації дієслів є достатньо актуальною і в теоретичному, і в практичному плані.

Основна мета дисертаційної роботи -- детальне вивчення трьох основних класифікацій дієслова. В існуючих працях аналізовані нами класифікації всебічно не досліджувалися.

Завдання дослідження. Враховувачи вищезгадане, а також аналіз, проведений і описаний у I, II і III розділах, до основних завдань, які стоять перед дисертаційною роботою, відносимо:

1. вивчення основних підходів лінгвістів до виділення класів перехідних і неперехідних дієслів;

2. опис основних моделей уживання дієслів в англійському реченні;

3. перевірку правильності аксіомально прийнятого в лінгвістиці положення про можливість трансформації в пасив тільки перехідних дієслів;

4. аналіз основних критеріїв класифікації дієслів на гранич-

ні, неграничні та двоїсті;

5. виявлення залежності (якщо вона простежується) між видовим характером дієслова і граматичним часом, в якому дієслово вжито;

6. розгляд основних критеріїв класифікації дієслів на динамічні і статичні;

7. визначення співвідношення між семантикою дієслова і семантикою непоширеного/поширеного розрядів.

Методика дослідження. Методологічно дисертаційне дослідження базується на відповідних філософських категоріях і законах пізнання, таких як: речі, властивості і відношення; простір і час; процес, дія, ствн; взаємозв'язок і обумовленість явищ матеріального світу; закон єдності форми і змісту; закон єдності окремого і загального; пізнання шляхом відкидання випадкових властивостей і відокремлення властивостей загальних, істотних; примат практики над теоретичним пізнанням.

До окремих лінгвістичних прийомів, застосованих у дисертації, відносяться: моделювання; трансформаційні перетворення; метод опозицій; якісно-кількісний опис; опитування інформантів. У експерименті брали участь: проф. J. Noel Heerhance (Lincoln University, Missouri), проф. Catherine Kerr-Dineen (University of St. Andrews, Scotland), проф. Stephen Magee (University of St. Andrews, Scotland) — усі з вищов філологічних освіт. При цьому перед ними ставилося завдання визначити ступінь граматичності того чи іншого трансформаційного перетворення.

Об'єкт і матеріал дослідження. Об'єктом для дослідження послужили 1460 дієслів англійської мови, які відносяться до перших шести тисяч найбільш уживаних слів англійської мови (у відповідності з даними словника Е.Торндайка).

Результати аналізу, представленого в дисертації, ґрунтуються на матеріалі суцільної систематичної вибірки з текстів обсягом 6048 усереднених сторінок, у якій нараховується 5500 прикладів, а також на матеріалі 4500 прикладів несущільної вибірки з 121 твору англійських і американських авторів. Таким чином, матеріал для аналізу складає 10 000 прикладів з 141 художнього твору (38 000 сторінок тексту). Достовірність результатів аналізу підтверджується статистичною обробкою.

Крім текстового матеріалу художньої літератури було проведено вибіркове обстеження і спеціальної літератури: монографій з філології, лінгвістичних статей, а також дисертацій і відповідних розділів теоретичних і практичних праць з граматики англійської мови.

Наукова новизна праці полягає в тому, що вперше у вітчизняній літературі проблема граматичної класифікації дієслова виділяється на рівні спеціального дисертаційного дослідження. У роботі комплексно вивчаються три основні класифікації дієслів англійської мови, вперше подано кількісно-якісний опис виділюваних валентнісних структур англійського дієслова в досліджуваному матеріалі.

У результаті вивчення класифікацій трьох категорій дієслова англійської мови в роботі вводяться поняття: "суб'єктно-валентне дієслово", "суб'єктно-об'єктно-валентне дієслово", "граничний процес", "неграничний процес", "відносно динамічна презентація процесу", "відносно статична презентація процесу", "обставинний маркер".

Досвід вивчення даного питання привів нас до висновку, що при традиційному підході до класифікації дієслів за основу береться одне, так зване "основне" значення дієслова. А втім при класифікації дієслів необхідно брати до уваги всі лексико-семантичні варіанти дієслова, які виявляються при вживанні дієслова в мовленні.

Теоретична значущість і практична цінність дослідження. Представлений у роботі значний фактичний матеріал і його системний аналіз можуть служити базовою для докорінного перегляду традиційних класифікацій дієслова в сучасній англійській мові і, отже, для внесення цілого ряду коректив до відповідних розділів теоретичних і практичних граматики англійської мови. Одержані результати і висновки можуть бути використані в процесі викладання теоретичної і практичної граматики на спеціальних факультетах, в розробці спецкурсу з теоретичної граматики, при укладанні методичних і навчальних посібників з граматики, а також студентами в процесі наукової роботи.

На захист виносяться такі тези:

1. Традиційний поділ дієслів на перехідні і неперехідні вирішує тільки частину проблеми вживання дієслова у різного роду моделях. Розглянути проблему сполучуваності дієслова у всьому її обсязі дозволяє поняття "валентність".

2. Сполучуваність і послідовність компонентів валентнісних структур дієслова є закономірними, при цьому інваріантне положення

серед конституюєнтів валентністних структур дієслова займає суб'єкт, а "найближчим" до дієслова справа виявляється об'єктний комплемент.

3. Немає строгої відповідності між перехідністю дієслів та їх здатність до утворення конструкцій пасивного стану.

4. Характер дієслівного процесу - граничний або неграничний - у кожному відрізку мовлення визначається контекстом. Граничні дієслівні процеси, що розглядаються в границі, позначаються, як правило, формами простого і перфектного розрядів. Граничні дієслівні процеси в їхньому безпосередньому протіканні репрезентуються звичайно формами поширеного і перфектно-поширеного розрядів.

5. Вибір дієслівної форми - поширених або непоширених розрядів - залежить від способу репрезентації процесу: як відносно динамічного або відносно статичного відповідно.

Апробація роботи. Основні тези дисертації були викладені й обговорені на трьох міжнародних конференціях, а також на щорічних Звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу факультету романо-германської філології Одеського держуніверситету ім.І.І.Мечникова (1992, 1993, 1994,1995, 1996 р.р.).

Праця у повному обсязі обговорена на засіданні кафедри граматики англійської мови Одеського держуніверситету (1996р.).

Значний фактичний матеріал і основні висновки дослідження використовувалися в період з 1994 по 1996 р. у процесі викладання практичного і теоретичного курсів граматики викладачами кафедри граматики англійської мови факультету РГФ Одеського держуніверситету. По темі дисертаційного дослідження є п'ять публікацій.

Структура дисертації. У відповідності з поставленими перед дослідженням завданнями, дисертація складається зі Вступу, трьох розділів і Висновків.

У Вступі обґрунтовано вибір теми, її актуальність, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено метод дослідження.

Перший розділ присвячено аналізу класифікації дієслів за ознаков перехідності.

У Другому розділі досліджується проблема поділу дієслів на граничні, неграничні і двоїсті.

У Третьюму розділі аналізується класифікація дієслів сучасної англійської мови на динамічні і статичні.

На початку кожного розділу є огляд точок зору лінгвістів про

досліджувану проблему. У кінці кожного розділу є попередні висновки. Узагальнені результати всього дослідження подано у Висновках в кінці праці.

До роботи додано бібліографіїв, список використаних джерел, додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У сучасній англістиці розподіл дієслів за ознакою перехідності загально визнано і навіть відбито у багатьох словниках. І все ж, єдиного визначення поняття "перехідність" у науці не існує. Наявні у мовознавстві численні спроби дати визначення перехідності можна умовно розподілити на три основні групи в залежності від того, який із нижченаведених критеріїв є визначальним при виділенні категорії перехідності: а) лексико-семантичний; б) синтаксичний; в) лексико-синтаксичний.

Приблизники лексико-семантичного характеру перехідності відносять категорію перехідності тільки до сфери значення дієслова: "Перехідність - лексико-семантична категорія, на основі якої виділяються дієслова із значенням дії, яка поширюється на предмет, що є об'єктом цієї дії" (Ахманова О.С., 1966), при цьому поняття "дієслово" часто ототожнюється з поняттям "основне значення дієслова". Що ж слід розуміти під "основним" значенням, авторами не обумовлюється.

Термін "основне значення" не може бути заснований на історичному принципі, оскільки первісне значення слова (дієслова) може бути застарілим або взагалі це значення вишло з ужитку сьогодні. Так, наприклад, А.А.Корсаков (1979) відмічає, що праіндоєвропейським коренем дієслова have є *кар ("хпатати"), тобто значення, у якому сучасне дієслово have практично не використовується.

Термін "основне значення" не може бути визначений і на основі частотності смислів того чи іншого дієслова. Бо тоді це призводить до порушення принципів логічної класифікації: дієслово, яке частіше використовується, скажімо, в якомусь перехідному значенні і рідше - в неперехідних значеннях, НЕ може бути віднесене до перехідних дієслів, як то намагаються робити деякі лінгвісти.

Слово, в точно науковому розумінні терміну, є знаком, семантичний обсяг якого визначається всіма його вживаннями. Без якоїсь

Його частини вживань слово перестає бути повнозначним. Для лінгвістичних досліджень, справедливо відмічає В.А.Звегінцев (1957), такі "критерії", як "основне" і "переносне" ("похідне") значення виявляються зовсім безцільними.

Отже, віднесення дієслова до класу перехідних тільки тому, що його "основне" значення є перехідним, фактично рівноцінне ототожненню поняття "слово" з його частинов, інваріанта з варіантом значення, а це врешті-решт протирічить законам пізнання від конкретного до абстрактного, законам єдності форми і змісту та окремого і загального.

Прибічники синтаксичного підходу до визначення поняття "перехідність" пов'язують це поняття з поняттям "управління" (Мухін О.М. 1976,1987; Чижевська Е.М.,1985; Яковлева Т.Є.,1980 та ін.). Л.М.Ковальова (1983) пропонує протиставляти за ознакою перехідності конструкції $N \rightarrow VN_2$ і $N \rightarrow V$ (де N - іменник, а V - дієслово). Однак зведення морфолого-синтаксичних відношень (які мають на увазі при керуванні) до відношень сполучень виключно морфологічних не вирішує проблеми. До того ж формула $N \rightarrow VN_2$ необов'язково містить транзитивне дієслово, як, наприклад, у наступному реченні: The bag was leather (M.Smith). З наведеного прикладу видно, що хоч речення і відповідає формулі $N \rightarrow VN_2$, дієслово все ж є неперехідним.

З іншого боку, сполучення з перехідними дієсловами необов'язково обмежуються формулою $N \rightarrow VN_2$: They stopped to ask directions (L.Sanders). У наведеному реченні дієслово to ask є перехідним, іменник directions виступає прямим додатком до нього, формула розглянутого сполучення - VN .

Досить численна група дослідників (Л.А.Львов, 1978,1985; А.Н.Шаманаєва,1989; І.Г.Морозова,1989; О.О.Маленков,1983; С.С.Бунаєв,1980 та інш.) звертається до лексико-семантичного принципу пояснення і визначення перехідності дієслова, намагаючись розглянути проблему комплексно і в усій її багатоплановості. На думку А.Л.Ленца (1987), перехідність є "синтезаційною категорією, яка об'єднує два взаємозв'язаних і взаємообумовлених фактори - синтаксичний і семантичний". При цьому, однак, лінгвісти часто обмежуються описом окремих дієслів, виділяючи при цьому багато моделей дієслівних сполучень, які включають по три-чотири (!) перехідних дієслова. А це навряд чи можна вважати необхідним і науково обґрунтованим: автори

впевнені, що ці "моделі" об'єднують дієслова, насправді ж, оскільки в залежності від контексту те саме дієслово може використовуватися по-різному, ці "моделі" відбивають уживаність певної дієслівної лексеми в тому чи іншому смислі. Охопити ж моделями всі смисли всіх дієслів англійської мови не тільки неможливо, але і, нам уявляється недоречно, бо навряд чи це буде сприяти розв'язанню проблем, пов'язаних з перехідністю як загальнолінгвістичним явищем, притаманним не тільки англійській мові.

Уточнення потребує і сам термін "перехідність", під яким розуміється перехід дії на об'єкт (О.С.Ахманова, 1966; G. Curme, 1957; W. Buckler, 1960 та інш.). Існує багато речень, в яких не йдеться про перехід дії на об'єкт, наприклад: I know you (A. MacLean), або дія спрямована не на об'єкт, а на суб'єкт, наприклад: He received a phone call from the priest (L. Fletcher). Таким чином, аналіз спеціальних праць показав, що висунуті деякими лінгвістами критерії надійними вважатися не можуть.

У роботі показано, що традиційний поділ дієслів на перехідні і неперехідні - це тільки спроба пояснити вживання дієслів у різного роду моделях. Розглянути проблему сполучуваності дієслова у повному обсягу дозволяє поняття "валентність". У дисертації під валентністю стосовно до дієслова, розуміється здатність дієслова сполучатися з іншими конститuentами речення.

Враховуючи положення про існування в об'єктивному світі процесів-відношень і процесів-невідношень, у праці виділено дві групи дієслів:

1) дієслова (рівень мовлення), які беруть участь разом з іншими компонентами речення у вираженні процесів-відношень (суб'єктно-об'єктно-валентні дієслова);

2) дієслова (рівень мовлення), які беруть участь разом з іншими компонентами речення у вираженні процесів-невідношень (об'єктно-валентні дієслова).

У дисертації запропоновано відмовитися від понять "перехідне"/ "неперехідне" дієслово на користь термінів "суб'єктно-об'єктно-валентне"/ "суб'єктно-валентне" дієслово як етимологічно прозорих та науково виправданих.

У результаті аналізу прикладів із суцільної вибірки та несистематичної вибірки було виділено такі валентні структури діє-

слова в англійській мові (у формулах прийнято такі позначення-символи, які виділяються на основі нетрадиційного поділу членів речення: S - суб'єкт, Vp - дієслово присудка, виражене в особовій формі, Cв - суб'єктний комплемент, Co - об'єктний комплемент, Cd - адвербіальний комплемент, Cv - дієслівний комплемент, Md - адвербіальний модифікатор):

1. моновалентні структури: S - Vp (3,75%);

2. дивалентні структури (53,11%): a) S - V - Md (15,94%),

b) S - V - Co (14,8%), d) S - V - Cv (8,26%),

c) S - V - Cв (11,51%), e) S - V - Cd (2,6%);

3. тривалентні структури (37,35%):

a) S - V - Co (16,62%), e) S - V - Co (1,69%),
 $\begin{array}{c} \text{Md} \\ | \\ \text{Co} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{Cd} \\ | \\ \text{Co} \end{array}$

b) S - V - Cd (10,97%), f) S - V - Cd (1,47%),
 $\begin{array}{c} \text{Md} \\ | \\ \text{Cd} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{Cs} \\ | \\ \text{Cd} \end{array}$

c) S - V - Cv (4,05%), g) S - V - Cd₁ (0,53%),
 $\begin{array}{c} \text{Md} \\ | \\ \text{Cv} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{Cd}_1 \\ | \\ \text{Cd} \end{array}$

d) S - V - Co₁ (1,79%), h) S - V - Cv (0,23%);
 $\begin{array}{c} \text{Co}_1 \\ | \\ \text{Co} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{Cd} \\ | \\ \text{Cv} \end{array}$

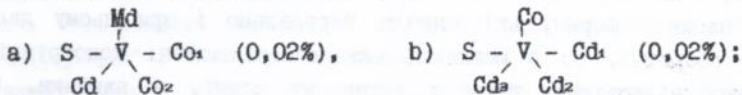
4. тетравалентні структури (5,75%):

a) S - V - Co (2,89%), d) S - V - Cd₁ (0,43%),
 $\begin{array}{c} \text{Cd} \\ | \\ \text{Co} \\ | \\ \text{Md} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{Co} \\ | \\ \text{Cd}_1 \\ | \\ \text{Cd} \end{array}$

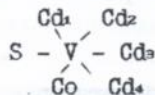
b) S - V - Co₁ (1,68%), e) S - V - Cd₁ (0,12%),
 $\begin{array}{c} \text{Md} \\ | \\ \text{Co}_1 \\ | \\ \text{Co} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{Md} \\ | \\ \text{Cd}_1 \\ | \\ \text{Cd} \end{array}$

c) S - V - Co₂ (0,53%), f) S - V - Cd₂ (0,01%);
 $\begin{array}{c} \text{Co}_1 \\ | \\ \text{Co}_2 \\ | \\ \text{Co} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{Cd}_1 \\ | \\ \text{Cd}_2 \\ | \\ \text{Cd} \end{array}$

5. пентавалентні структури (0,04%):

6. гексавалентна структура:

Розглянуто також питання про валентність дієслова у реченнях з початковим *there*. У процесі встановлення валентності дієслова в *there*-реченнях виникла проблема визначення граматичного статусу *there*. У дисертації *there* визначається як маркер віднесеності процесу до ситуації, або обставинний маркер (Cd).

У результаті аналізу компонентів, які утворюють валентні структури дієслова, виявилось, що сполучуваність і послідовність цих компонентів є не випадковими, а закономірними. Так, наприклад, не існує структури, яка б поєднувала виключно суб'єктний комплемент та адвербіальний модифікатор, або структури, яка б складалася виключно з предикатива і дієслівного комплементу.

Обов'язковим конститuentом розглянутих валентних структур виступає суб'єкт. Установлено також, що в тривалентних та інших полівалентних структурах об'єктний комплемент використовується в два рази частіше, ніж адвербіальний модифікатор, у три з половиною рази частіше, ніж суб'єктний комплемент, і в сім разів частіше, ніж дієслівний комплемент. Адвербіальний комплемент у тих же структурах зустрічається в чотири рази частіше, ніж адвербіальний модифікатор, у шість разів частіше, ніж суб'єктний комплемент, і в десять разів частіше, ніж дієслівний комплемент. Із усіх комплементів "найближчим" справа до дієслова виступає об'єктний комплемент /об'єкт/.

Співвідношення актив::пасив багатьма граматистами так чи інакше пов'язується з поняттям перехідності дієслова. У дисертації переконливо показано, що строгої відповідності між перехідністю дієслів та їх здатністю до вживання в пасивному стані немає. Дієслова англійської мови відзначаються багатозначністю. У деяких значеннях дієслово може бути вжите в пасивному стані, у деяких - не може.

У дисертації нами відмічено також, що пасивний стан в англій-

ській мові не є, на рівні мови, трансформацій активного стану. Актив і пасив - форми, які існують паралельно і при цьому далеко не завжди оборотні, бо в мовленні вживаються пасивні конструкції, які не мають відповідних форм в активному стані, і навпаки. Сказане ілюструється в дисертації цілим рядом прикладів.

* * *

У лінгвістиці категорія граничності трактується як універсальна семантична категорія, "яка входить до семантики самого дієслова і витікає з цієї семантики" (І.П.Іванова, 1961), а класифікація дієслів на граничні, неграничні та двоїсті вважається основоположною при дослідженні дієслівної системи англійської мови (Г.М.Воронцова, 1952; І.П.Іванова, 1957, 1961; Ю.С.Маслов, 1984; О.В.Бондарко, 1986, 1990; О.Н.Кайсарова, 1993 та інш.).

У дисертації ретельному аналізу підлягають критерії, висунуті прихильниками поділу дієслів англійської мови, ваятих поза контекстом, на граничні, неграничні і двоїсті. Цей аналіз дозволяє приєднатися до думки тих лінгвістів, які вважають, що розглядувана класифікація - дещо штучна.

У проведеному дослідженні показано, що граматисти часто ігнорують системний характер мови, обмежуючись тільки нечисленними прикладами. Це призводить до суб'єктивності в оцінці характеру того чи іншого дієслова і, як наслідок, - до докорінних суперечностей при визначенні характеру дієслова.

Визначити характер дієслова - граничний або неграничний, - враховуючи тільки лексичне значення самого дієслова, не є можливим, бо таке значення існує у більшості дієслів лише теоретично. Характер дієслова повинен визначатися характером усіх його смислових мовленнєвих варіантів: якщо всі смислові мовленнєві варіанти граничні, то і дієслово граничне; якщо всі смислові мовленнєві варіанти неграничні, то неграничне і дієслово; якщо хоч би один з мовленнєвих варіантів граничний, а один неграничний, то дієслово слід вважати дієсловом двоїстого характеру.

Семантичний інваріант дієслова вказує на існування у часі процесів об'єктивного світу. Враховуючи це, в дисертації пропонується розглядати граничність/неграничність не як характеристику дієслова, а як характеристику процесу, у вираженні якого певне діє-

слово бере участь. Відповідно до цього замість термінів "граничне дієслово", "неграничне дієслово" в дисертації вводяться терміни "граничний процес" і "неграничний процес".

Усякий процес обмеженого протікання має початок (початкову границю), середню фазу (стадію власне протікання, розгортання у часі) і кінець (кінцеву границю), що схематично виглядає так:

I-----   -----   -----I

У результаті проведеного у дослідженні аналізу протиставлень Present Simple::Present Continuous, Past Simple::Past Continuous, Future Simple::Future Continuous, Present Perfect::Present Perfect Continuous, Past Perfect::Past Perfect Continuous (протиставлення Future Perfect::Future Perfect Continuous у дисертації не проводилося, бо Future Perfect Continuous в англійській мові практично не зустрічається), встановлено, що граничні дієслівні процеси, які розглядаються у границі, позначаються, як правило, формами простого і перфектного розрядів; граничні дієслівні процеси у їхньому безпосередньому протіканні, тобто поза границями, репрезентуються звичайно формами тривалого і перфектно-тривалого розрядів. Приклади:

1. Suddenly he turns and comes back again, full of force and decision (B.Shaw) // She clasps her hands, but suddenly, seeing that Prust is coming back, flits across to the curtain and vanishes (J.Galsworthy);

2. The elevator door opened and he walked through the lobby (M.Smith) // The door at the other end was opening and he saw a vision standing on the threshold (S.Lewis);

3. Irene will return (M.Smith) // "Your plane, Captain Mallo-ry, will not be returning because your plane is expendable in the interests of authenticity" (A.MacLean);

4. "Elizabeth's told me why you broke up" (R.Goddard) // "You have been telling me how much you liked to be conquered and how pleasant over-persuasion is to you" (Ch.Bronte).

5. What he'd done to Chico and me was indeed aggressively wicked (D.Francis) // I thought of what Chico and I had been doing for month (D.Francis).

Характер дієслівного процесу - граничний або неграничний - у кожному відрізку мовлення визначається контекстом. Так, наприклад, претеріт може бути вживаним і для позначення граничного процесу,

який розгортається у часі, тобто розглядається поза границями. При цьому значення розгортання процесу у часі передається контекстом і сигналами, які в ньому містяться, та вказують на те, що процес розуміється в його середній фазі. Наприклад:

1. Denser and denser grew the throng (F.Norris);

2. The moon climbed steadily higher among the stars (F.Norris).

* * *

У сучасній англістиці поділ дієслів на динамічні і статичні загальноприйнятий, незважаючи на те, що розглядувана опозиція не має єдиного, загальноприйнятого термінологічного позначення. Найбільш уживаними термінами, які вживаються і у вітчизняній, і в зарубіжній лінгвістиці, є такі: "дієслова стану"::"дієслова дії" (Л.Я.Гросул,1977; Г.Є.Юрченко,1985), "статичні дієслова"::"динамічні дієслова" (В.Я.Мізецька,1984), "statal verbs"::"actional verbs" (М.Я.Блох,1983; N.A.Kobrina,1985), "stative verbs"::"active verbs" (L.Gray,1939), "status verbs"::"process verbs" (M.Joos, 1964), "maintenance-of-state verbs"::"change-of-state verbs" (D.T.Langendoen,1970), "description verbs"::"action verbs" (M.Lester,1971), "stative verbs"::"dynamic verbs" (N.F.Blake,1988), "state verbs"::"event verbs" (G.Leech, 1983), "verbs of state"::"verbs of action" (F.Palmer,1974,1982), "state verbs"::"dynamic verbs" (D.Allerton, 1991).

Намічаються два основних підходи до аналізованої класифікації - семантичний і граматичний. Прихильники семантичного підходу вважають, що значення дії або стану ніби первісно закладено в семантиці дієслова, взятого поза контекстом: "Значення стану входить до складу смислової структури як лексико-семантичний варіант стану" (А.Лі,1982). Однак, як показує аналіз спеціальних праць, при класифікації дієслів на статичні і динамічні всі смисли того чи іншого дієслова не враховуються. Це призводить до того, що часто те саме дієслово різними лінгвістами відноситься то до одного, то до іншого класу. У дисертації наводяться приклади суб'єктивного підходу до класифікації дієслів на статичні і динамічні.

Немає серед учених і єдності у розумінні суті термінів "дія",

"стан", "процес", що, зрештою, також веде до суперечок при визначенні характеру певного дієслова.

У дисертації поняття "дія", "стан", "процес" розглядаються в світлі основних філософських категорій. Так, процес визначається як діалектична єдність субстанції та її існування в часі. Під дією розуміється процес, який асоціюється мовлячином із зміною руху, з переносом руху, із зміною або збереженням стану, який відбувається під впливом певних причин та пов'язаною з цим певною затратою енергії. Стан - це спосіб існування субстанції в певний момент або проміжок часу, інакше кажучи, це процес, вихоплений у певний момент часу. Таким чином, стан і дія - це дві різні концептуалізації процесу. Кожна дія в її протіканні може бути одночасно усвідомлена і як стан, але не кожен стан може бути одночасно усвідомлений як дія.

У роботі проводиться класифікація процесів об'єктивного світу.

Дієслова, взяті ізольовано, ні дії, ні станів самі не виражають, хоч вони й беруть участь у називанні процесов (дій і станів), позначених підметово-присудковими структурами.

Приблизники граматичного підходу до класифікації дієслів на динамічні і статичні як обґрунтування для розглядуваної класифікації висувать цілий ряд граматичних критеріїв, серед них: 1/ тільки динамічні дієслова можуть бути використані у поширеному розряді (M.Lester, 1970); 2/ пасивні конструкції можливі тільки з динамічними дієсловами (S.Granger, 1991); 3/ статичні дієслова завжди неперехідні (N.Blake, 1988) та інш. Фактичний мовний матеріал, однак, показує, що характер дієслова - динамічний або статичний - визначати-ся якимись з висунутих граматичних критеріїв не може.

Настільки дієслово, поряд з іншими словами в реченні, використовується для позначення того чи іншого процесу об'єктивного світу, настільки доцільним нам уявляється класифікувати на відносно динамічні й відносно статичні не самі дієслова, а процеси, визначені всім реченням і дієсловом у тому числі.

Результати проведеного дослідження свідчать, що вибір дієслівної форми - поширених або непоширених розрядів - залежить від способу репрезентації процесу (як відносно динамічного або відносно статичного відповідно).

В И С Н О В К И

1. Пояснити і вивчити всі моделі, в яких бере участь дієслово, враховуючи тільки поняття "перехідність", неможливо, бо ця категорія відбиває виключно суб'єктно-об'єктні зв'язки дієслова. Крім того, самі терміни "перехідність", "неперехідність", "перехідне дієслово", "неперехідне дієслово" не можна вважати вдалим, бо "перехід" з однієї субстанції на іншу зовсім не обов'язково має місце. Більш вдалим щодо дієслова здається термін "валентність".

2. У результаті аналізу компонентів, які складають валентні структури дієслова, було встановлено закономірності сполучуваності і послідовності цих компонентів.

3. Немає послідовної відповідності між перехідністю дієслів та їхньою здатністю до вживання у пасивних конструкціях. Не вживаними у пасиві слід вважати не самі дієслова в цілому, а тільки деякі з їх смислів.

4. Граничні дієслівні процеси, репрезентовані в границі, як правило, позначаються формами простого і перфектного розрядів; граничні дієслівні процеси, розглянуті в їх протіканні, представлені звичайно формами поширеного і перфектно-поширеного розрядів. У кожному конкретному відрізку мовлення характер дієслівного процесу визначається контекстом.

5. Дієслово, поряд з іншими словами в реченні, бере участь у позначенні того чи іншого процесу матеріального світу, як процесу-невідношення, так і процесу-відношення. Вважємо доцільним класифікувати на відносно динамічні і відносно статичні не самі дієслова, а процеси, позначені всім реченням, і дієсловом у тому числі. Вибір дієслівної форми - поширених або непоширених розрядів - повністю залежить від способу репрезентації процесу: як відносно динамічного або відносно статичного відповідно.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ ВИСВІТЛЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

1. К проблеме выделения валентностных структур глагола в современном английском языке.- Депоп. в ГНТБ Украины 25.05.96.- N I252.- УК 96. -13 с.

2. Валентностные структуры глагола в современном английском языке.- Методическое пособие по теоретической грамматике английского языка для студентов старших курсов факультета РГФ.- Одесса: ОГУ, 1995. - 33 с.

3. Acquisition of Terminativeness by Learners of English// The Second IATEFL-Ukraine Conference "ELT in Ukraine: Past - Imperfect, Present - Indefinite, Future - ?" - Lviv, April 28-30. - 1995.- P.94-95

4. К проблеме классификации глаголов на переходные и непереходные в современном английском языке// Матеріали I-ої Міжнародної конференції пам'яті професора Ю.О.Жлуктенка (1915-1990) "Мова Європейського культурного ареалу: Проблеми розвитку і взаємодії".- К.,1995. - С. 38

5. О валентности глагола в предложениях с начальным there//Материалы сообщений 6 юбилейной конференции "Актуальные проблемы изучения языка и речи, межличностной и межкультурной коммуникации".- Харьков: ХГУ,1996. - С. 71-72

DOMBROVAN T.I. The Problem of Grammatical Classification of Verbs in Modern English

Dissertation for the degree of Candidate of Linguistics on speciality 10.02.04 - Germanic Languages. - Odessa State University - Odessa,1996.

To be defended: a manuscript (287 typed pages), 1 article, theses of 3 scientific conferences, 1 methodical elaboration.

The thesis deals with the problems of grammatical classification of verbs in Modern English.The three basic classifications of verbs in English - the classification of the verbs into transitive & intransitive, the classification of the verbs into terminative & non-terminative, and the classification of the verbs into dynamic & static - have been examined, analysed & amended. In the paper the grammatical meaning of the notion "verb" is defined in the main categories of phylosophy; for the first time the quantitative-qualitative description of the basic models of the use of verbs in the English sentence is given; besides, some problems connected with

transformation into passive are dealt in the thesis; the status of "there" in existential sentences is defined, too. The paper considers the correlation between the semantics of a verb & the semantics of durative/non-durative tenses, & also presents an analysis of the correspondence between aspectual characteristics of a verb & the tense it is used in.

ДОМБРОВАН Т.И. Проблеми граматической классификации глаголов в современном английском языке.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 - германские языки. Кафедра грамматики английского языка Одесского государственного университета.

Защищается рукопись (287 страниц машинописи), 1 статья, тезисы 3-х научных конференций, 1 методическое пособие.

В диссертации освещены основные проблемы граматической классификации глаголов в современном английском языке. Рассматриваются, анализируются и уточняются три основополагающие классификации глаголов английского языка, а именно: классификация глаголов по признаку переходности, классификация глаголов по признаку предельности, деление глаголов на динамические и статические. В работе определяется грамматическое содержание понятия "глагол" в свете основных философских категорий, впервые дается количественно-качественное описание основных моделей употребления глаголов в английском предложении рассматриваются проблемы пассивизации, определяется грамматический статус **there** в экзистенциальных предложениях, определяется соотношение между семантикой глагола и семантикой нераспространенного/распространенного разрядов, а также между видовым характером глагола и грамматическим временем, в котором он употреблен.

Ключові слова: процес, дія, стан, валентність, граничний процес, неграничний процес, обставинний маркер.

Домброван

AB. 22. 855

Підписано до друку 15.10.96. Формат 60x84/16.
Ум. др. арк. 1. Тираж 100 прим. Зам. № 824.

Надруковано
**Іллічівським міським
видавничим комплексом**
Іллічівськ, вул. Леніна 8
Тел. 6-43-95

1111000

AB 35.872

AB 35.872

transformation into passive
"there" in English
shows the correlation between the position of the subject
and the position of the auxiliary verb, and also the position
of the corresponding subject in the active sentence.
The tense is in the past.

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

Планкано до друку 18.10.86. Формат 60x90.
Ум. др. зб. 1. Тираж 100 прим. Зам. № 824.

Надруковано
Лит.-граф. м-ніем
видавничого комплексу
Лит.-граф. м-ніем
Лит.-граф. м-ніем